

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»

Ректори Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба
номи Шириншоҳ Шохтемур, доктори

илмҳои аграрии Тоҷикистон, профессор

Аҳмадҷозода У.М.

соли 2023

ТАҚРИЗИ

муассисаи пешбар – Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Шириншоҳ Шохтемур ба диссертатсияи Давлатзода Аҳмад Ширинхуча дар мавзӯи «Хатари ифротгароии динӣ ба фарҳанги миллӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯи ихтисоси 6D.02.06.00. – диншиносӣ.

Диссертатсияи Давлатзода Аҳмад Ширинхуча дар мавзӯи «Хатари ифротгароии динӣ ба фарҳанги миллӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯи ихтисоси 6D.02.06.00. – диншиносӣ пешниҳод шудааст бо шиносномаи ихтисоси илмии номбаргардида, ки аз рӯи он ба Шӯрои диссертатсионӣ мувофиқи фармоиши Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 1-уми феврالی соли 2022, №38 ҳуқуқи қабули диссертатсияҳо барои ҳимоя дода шудааст, мутобиқат менамояд.

Ифротгароии динӣ дар Тоҷикистон ҳамчун омилӣ бесуботсозии ҷомеа на танҳо барои амнияти миллии имрузи кишварамон хатари ҷидди дорад, балки барои садсолаҳои оянда низ бисёр хатарнок буда, арҷгузори арзишҳои фарҳангиву миллиро дар дилу шуури наслҳои имрузу оянда аз байн мебарад ва бо табиати хатарзон худ ҷавононро ба манқурти бидуни ҳувияти миллӣ табдил медиҳад. Бояд қайд кард, ки ифротгароии динӣ дар кучоҳе, ки сар назанад аҳли ҷомеаро аз бунёдкориву созандагӣ ва инкишофи тараққӣ дур медорад ва ба низоъу ҷангу ҷидолҳои бепоёни мазҳабиву сиёсӣ ва иҷтимоӣ гирифтадор месозад, ки оқибати марғбори онро тасаввур кардан ғайриимкон аст.

Вобаста ба мавзӯи ифротгароии динӣ таҳқиқоти зиёде дар Тоҷикистон ва берун аз он анҷом пазируфтааст, аммо дар робита бо мавзӯи таҳқиқоти диссертант, ки ба хатару таҳдидҳои ифротгароии динӣ ба фарҳанги миллӣ таъяс дорад, корҳои илмӣ-таҳқиқотие, ки ин мавзӯро амиқу ҳамаҷониба

баррасӣ намоянд, ба назар намерасанд. Дар таҳқиқоти мавҷуда дар робита бо мавзуи муаллиф таҳлилу баррасии алоҳидае, ки сатҳу дараҷаи хатарн ифротгароии динии муосир ба фарҳанги миллии тоҷикро нишон диҳад, то ҳол анҷом напазируфтааст. Қайд кардан ба маврид аст, ки таҳлилу баррасии ифротгароии динӣ таърихи хеле ҷавон дорад, дар сурате, ки худ ифротгароӣ таърихи дуру дароз дорад ва дорои решаҳои бисёр амиқ мебошад ва зухуроти бисёрҷанбаи пуртазодро дар бар мегирад. Дӯр ба сабабҳои пайдоиши он ақидаҳои гуногун вучуд доранд ва онҳо аз мавқеи ғоявӣ андешаҳои фалсафии муҳаққиқон сарчашма мегирад. Аз ҷумла дар бораи он, ки чаро ифротгароии динӣ дар ҷаҳони муосир хусусан дар Тоҷикистон густариши васеъ ёфтааст, андешаҳои гуногун вучуд доранд. Дар ҷомеаи муосири ҷаҳонӣ, хусусан дар Тоҷикистон, ифротгароии динӣ пеш аз ҳама бештар ба соҳаи сиёсӣ низоми иҷтимоӣ таъсиргузор будааст ва аз ҳамин нигоҳ мавриди таҳқиқ қарор гирифтааст ва асосан бо даргириҳои сиёсӣ мазҳабӣ алоқаманд аст. Ҷиҳатҳои идеологӣ, таълимотӣ ва назарияҳои динӣ сиёсии онҳо чандон мавриди таҳлил қарор нагирифтаанд. Рисолаи мазкур маҳз ба таҳқиқи ҳалли масъалаҳои то ба ҳол баррасӣ нашуда, бахшида шудаанд.

Боби аввали рисолаи мазкур ба мазуи “Омилҳои пайдоиши равияҳои ифротгароии муосири динӣ ва таълимоти зиддимиллии онҳо” бахшида шудааст. Муаллиф дар зербоби аввали он, ки “Истилоҳ, моҳият ва сабабу омилҳои пайдоиши ифротгароии динӣ” бевосита ба шарҳ ва тавзеҳи ҷанбаҳои назариявии муаммои ифротгароии динӣ бахшида шудааст. Ифротгароии динӣ ин падидаи иҷтимоӣ сиёсӣ, динӣ ва ҳушунатзои муосир бештар ҳамчун пайравӣ ба ғоя, андеша ва мақсадҳои аз этиқоли солим берун рафта дар сиёсат, иқтисод, фарҳанг, иҷтимоӣ, ҳолатҳои равонӣ ва ғ. доништа шудааст ва ба суботи сиёсӣ, амният ва истиқлолияти давлатҳо, татбиқи асосҳои ҳуқуқи озодиҳои инсон таҳдиди ҷиддӣ эҷод мекунад. Ифротгароӣ идеологияе мебошад, ки истифодабарии ҳама гуна ҷораҳоро дар ҷомеа барои ба даст овардани ғояҳои дилхоҳи худ ҷоиш мешуморад.

Ифротгароӣ танҳо дар соҳаи сиёсат ба назар нарасида, балки дар баъзе дигар ҷанбаҳои фаъолияти инсонӣ низ зухур мекунад. Ифротгароии динӣ ба идеологияи муайяни динӣ таъкиқ карда, ба дин ва пайравони динҳои дигар муносибати ошғинопазир дорад ва мехоҳад сохтори давлатро дар асоси анъанаҳои динӣ ба роҳ монад. Авомфиребӣ усули маъмули фаъолияти ифротгароии динӣ мебошад. Ифротгароии динӣ шахсон ва ғурӯҳҳое мебошанд, ки дар асоси таассуби динӣ худ дӯр ба ин с. он масъалаи иҷтимоӣ, сиёсӣ ва оилавӣ ҳукм мебароранд ва аз рӯи ифроту тафрит амал менамоянд. Ҳамаи ҳизбҳои ҷомеаҳои исломӣ сиёсӣ ба ҳамин

гуна ифрот даст мезананд ва ниҳояти амали онҳо ба ҷангу терроризм мебарад.

Зербоби дуюми рисола ба мавзуи “Вусъати равияҳои динӣ – ифротӣ дар Осиёи Марказӣ” бахшида шуда, дар он муаллиф қайд кардаст, ки дар Осиёи Марказӣ, Афғонистон, Покистон, алалхусус дар ҷумҳуриҳои собиқ шӯравӣ ё Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил ифротгароии динӣ дар мисоли фаъолияти ғуруҳҳои толибон, «Ансоруллоҳ», «Ҳизби таҳрир», ДОИШ ва дигар ғуруҳҳои ифротгароии террористии дар Афғонистон ҷойдошта, ҳеле вусъату густариши ёфта, қариб дар ҳамаи кишварҳои минтақа намоёндагони он фаъолияти худро таҳким бахшидаанд. Яке аз сабабҳои асосии вусъату густариши ифротгароии динӣ дар Осиёи Марказӣ пайда кардани ҳадафҳои геополитикии давлатҳои абарқудрат дар ин минтақа мебошад, ки тавассути ғуруҳҳои ифротгароии динии мазкур амалӣ мешаванд.

Ташаккули ақидаҳои хатарноки ифротӣ дар Осиёи Марказӣ тавассути фарзандони худи ин минтақа сурат мегирад. Толибон, ки акнун ба қудрат расидаанд, беш аз ним сол инчониб аз пешина бештар вазифаи вусъати ифротгароӣ ва терроризм дар Осиёи Марказӣ ва Қаламрави худ яъне собиқ Афғонистон бо ниҳояти бераҳмиву хунхорӣ анҷом ва мусулмони навтарбия ва ташаккул дода истодаанд. Дар натиҷа садҳо ҳазор мардуми осоишта қурбон мекунанд, ки бо дини онҳо мувофиқ нестанд. Иттиҳоди мазкур акнун аз пештара бештар маблағу неруи ҷангуфт сарф мекунад, то ин ки мағзшӯии мардуми минтақа, бахусус мардуми тоҷику узбек, туркман ҳазора ва дигар аҳолии таҳҷоии Афғонистон ва кишварҳои ҳамҷавори онро вусъат бахшад, таъриху фарҳанги онҳоро аз сафҳаи таърих пок созад. Барои ба ин ҳадафҳои расидан мардуми минтақаи Осиёи Марказиро, хусусан ҷавонони онро ба душманони дину фарҳанги миллияшон табдил дода истодаанд: мафҳуми миллати тоҷику узбек, қазоқ, туркман, пушту ва ғайраро аз байн бурда уммати ягонаи мусулмонро сохта истодаанд, ки манқурт асту террорист, ваҳшии бесавод асту хунхор.

Зербоби сеюми рисола ба мавзуи “Муносибати дину фарҳанг аз назари равияҳои динӣ – ифротӣ ва хусусияти иртиҷоии онҳо” бахшида шудааст. Ба ақидаи муаллиф ғояҳои ифротгароӣ, ки дар даврони муосир бисёр густариш ёфта ҷавонро бо роҳу воситаҳои гуногун гумроҳ сохтанд ба коми худ кашида истодааст, имкон дорад, ки ба ин восита оромии кишварамонро барҳам занад ва ба ваҳдати миллию амнияти давлату миллати соҳибистиқлоламон таҳдидҳои ҷиддӣ ворид созад.

Таҳлилҳои илмӣ нишон медиҳанд, ки ба ин равияҳои номатлуб ҷавононе пайравӣ мекунанд, ки аз илму фарҳанги дунявӣ ҳеле дуранд. Аз ин рӯ, фарзандони мо бояд аз хурдсолӣ рӯ ба дониш оваранд ва дар боран

донишҳои ҳаёган муҳим маълумот дошта бошанд. Донишҳои аввалияро фарзанд аз модар мегирад. Мактаби нахустини инсон мактаби модар аст. Барои ҳамин, дар навбати аввал зан, модар худаш бояд таҳсилкарда бошад, то ки дар оила таълиму тарбияро дуруст ба роҳ монад ва ба хотири ояндаи неки фарзанди худ, уро аз хурдӣ дар руҳияи ватандориву ифтихори миллӣ тарбия намояд. Ҳифзи арзишҳои фарҳанги миллӣ дар шароити ҷаҳоншавӣ вазифаи ҳар фарди фарзонаи миллати тоҷик аст. Идеяҳои низоу фитнаандозиҳо ва тундгароӣю тақфиргароӣю ифротгароӣю мазҳабӣ падидаи номатлуб ва тарҳрезигаштан душманони фарҳанг ва тамаддуни мардуми Шарқ ва дини ислом буда, ҳеч пайваस्ताгӣ ба фарҳанг ва тамаддуни исломӣ ва миллати тоҷику форс надоранд. Аз ин рӯ, шинохти ҷеҳраҳои динситезу мазҳабгурез ва андешаҳои осебпазири гуруҳҳои ифротгарою иртиҷоии динӣ барои ҷавонони тоҷик дастовези хуби илмӣ ба ҳисоб меравад.

Боби дуюми рисола, ки “Хатари равияҳои динӣ – ифротӣ ба фарҳанги миллӣ” номгузорӣ шуда аз се зербоб иборат аст. Зербоби якуми рисола дар бораи хатари равияҳои динӣ – ифротӣ ба фарҳанги миллӣ буда фарогири масоили хатари пахншавӣ ва роҳҳои пешгирии ифротгароии динӣ таҳлилу баррасӣ гардидааст. Дар зербоби дуюми рисола, ки “Шаклҳои таъсиррасонии ифротгароии динӣ ба фарҳанги миллӣ” номида шуда, диссертант қайд менамояд, ки инсоният ҳамчун мавҷуди бохирал ҷанм ба олами ҳастӣ кушода бо шаклҳо ва омилҳои ифротгароӣ, бо душвориҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ, сиёсӣ ва ғ. ҳамқадам будааст. Ифротгароӣҳо вобаста ба шароити мушаххаси иҷтимоӣю сиёсӣю ҷомеа, ҳамчун оқибати маъфӣю равандҳои иҷтимоӣ дар шаклҳои гуногун зуҳур мекунанд ва зиддиятҳои воқеии иҷтимоӣю сиёсиро, ки дар ҷомеа ба вуҷуд меоянд, ифтиқос менамоянд. Ҷумҳурии Тоҷикистон ба давраи ҷаҳонишавии умумичаҳонӣ ворид шуда, танҳо бахшҳои алоҳидаи пешрафти илмӣ-техникии ҷаҳонро аз худ намулдааст ва аз раванди ҷаҳонишавӣ, ки тамоми ҷаҳонро фаро гирифтааст, каме дур мондааст. Агар кишвар дар рақобати соҳаҳои мухталиф бо кишварҳои минтақа ҷойи сазоворро ишғол накунад, аз рушди умумии ҷаҳонӣ қафо хоҳад монд. Ин маънои онро дорад, ки фаъолияти ҳаракатҳои ифротгароии динӣ таҳти шиорҳои исломӣ дар Тоҷикистон ва ҳам дар маҷмуъ дар минтақа суст нахоҳад шуд, зеро мушкilotи асосии иҷтимоии рушди иҷтимоӣ, ки ин падидаро гизо медиҳанд, дар марҳилаи ҳаллу баррасӣ қарор дорад.

Зербоби сеюми рисола бо номи “Роҳҳои пешгирии хатари равияҳои динӣ – ифротӣ ба фарҳанги миллӣ” муаррифӣ шуда ба қавли муаллиф Тоҷикистон дар сафи пени мубориза бо терроризму ифротгароӣ дар ҷаҳонӣ муосир қарор дошта, бо сиёсати устувори худ дар таъмини суботу амнияти

минтақавӣ ва байналмилалӣ саҳми ҷиддӣ мегузорад. Ҳануз баҳри мубориза бо ифротгароӣ ва терроризм соли 1999 як зумра саналҳои ҳуқуқии меъёрӣ қабул шуданд. Пешвои миллат 16 ноябри соли 1999 ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мубориза бо терроризм» имзо гузоштанд ва 21 ноябри соли 2003 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мубориза бо ифротгароӣ» ба тасвиб расид. Ин ду қонуни барои Ҷумҳурии Тоҷикистон заминаҳои ҳуқуқии мубориза бо терроризм ва ифротгароиро фароҳам овард. Ҷумҳурии Тоҷикистон низ яке аз мамлакатҳои мебошад, ки дар ин самт тадбирҳои мушаххас андешида, онҳоро амалӣ намуда истодааст. Донишмандон, аҳли зиё ва ҷомеаи Тоҷикистон дар қулли набояд ба он роҳ диҳем, ки мафкураи фарзандони миллати тоҷик бо иттилооти зарарноку хатарнок пур карда шавад, балки донишмандони илму дин, омузгорон, волидон, ниҳодҳои соҳоти маорифу фарҳанг бояд тадбирҳои мушаххас биандешем, чорабиниҳои илмӣ-фарҳангӣ доир намоем, барномаҳои муассири таълиму тарбиявӣ дар сатҳи гуногун, шуруъ аз мактаби миёна то мактаби миёнаи махсус ва олӣ, барои масҷидҳо ва корхонаҷоту ташкилотҳо баргузор намоем. Ин тадбири чораҳо ва барномаҳои илмӣ-фарҳангӣ имконият медиҳанд, ки мафкураи фарзандони на бо ақлдаву таълимоти музир хатарнок барои худӣ ҷомеаи мо, балки бо таълимоти созандаву бунёдкор ва солиму зиндагисоз пур карда шавад. Масъалаи пешگیری ва мубориза бо ифротгароӣ ва ифротгароии динӣ-сиёсӣ вазирантаҳо ниҳодҳои дахлдор нест, балки тамоми шахрвандон бояд дар ин кор саҳм бигиранд. Самаранокии мубориза бо падидаҳои хатарнок дар бисёр ҳолатҳо ба риояи талаботи қонунҳос, ки тарғибу таъвиқи барангехтани қинаву адовати миллӣ, низои иҷтимоӣ, наҷодӣ ва диниро манъ мекунад, вобаста аст. Нагли ҷавонро бояд тарзе раҳнамой кунем, ки ҳикмати ба нафъи халқу Ватан ва ояндаи неку дурахшони он меҳнат қарандро оҳос намоянд ва дар таҳкими сулҳу ваҳдат, тақвияти дастовардҳои истиқлолият ва давлатдорни миллӣ мухлисона ширкат варзанд. Онҳоро зарур аст, ки дар пешрафту шукуфои кишвар саҳмгузор бошанд ва баҳри ҳифзи яқпорчагии Ватани азиз сина сипар созанд.

Бинобар ин рисолаи Давлатзода Аҳмад Ширинхуча дорон сохтор ва пайдарҳамии матолиби он ба талаботҳои барои рисолаҳои пешниҳодгардида ҷавобгӯ мебошад, ки онҳо аз дастовардҳои муаллифи рисола махсуб меёбанд. Хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда дар асоси натиҷаҳои ошқоршуда ироа қарда шудаанд, ки аз эътимоднокии онҳо дарак медиҳад. Муаллиф бо овардани далелҳои илмӣ андешиҳои

хешро тақвият бахшида, ба натиҷаҳои муайян расидааст. Муаллиф дар ҳар қисмати таҳқиқот дар заминаи баррасиҳо ба хулосаҳои муайяне расидааст, ки дар натиҷагирии умумӣ инъикос карда шудааст.

Дар хулосаи диссертатсия муаллиф натиҷаҳои ба даст овардари баён сохта, оид ба истифодаи амалии онҳо тавсияҳои муфид пешниҳод намудааст.

Наشري натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои илмии тақризшаванда. Аз рӯи мавзӯи диссертатсия муаллиф 3 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои илмии тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр намудааст. Гайр аз ин, натиҷаҳои асосии диссертатсия дар 2 конференсияҳои илмию назариявии ҷумҳуриявӣ дар шакли маъруза пешниҳод гардидаанд. Теъдоди маводи ҷоннамудан муаллиф ба банди 35-и Тарғиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, № 267 тасдиқ шудааст, мутобиқат менамояд. Хулосаҳо ва натиҷаҳои асосии таҳқиқот, инчунин тавсияҳои илмии довталаб дар мақолаҳо ва маърузаҳои илмӣ у дарҷ гардидаанд. Автореферат ва интишороти муаллиф муҳтавои асосии диссертатсияро дар бар мегиранд.

Дар рисола дар баробари дастовардҳои таълифшуда камбудии норасоҳои зерин низ ба назар мерасанд:

1. Дар қори диссертатсионӣ оиди пайдоиши гуруҳҳои ифротии нав дар ҷомеаи муосир ва хатари онҳо ба фарҳанги милли камтар таваҷҷуҳ дода шудааст.

2. Дар қори илмӣ диссертатсионӣ баъзе хаттоғҳои имлоию грамматикӣ низ ба ҷашм мерасад, ки мазмуну моҳияти мавзӯи мазкурро қоста намегардонад.

3. Дар самти пешгирии хатари ифротгароии динӣ ва таъсири он ба фарҳанги милли хеле муҳим ба назар мерасад. Дар таҳқиқоти мазкур ба ин масъала таваҷҷуҳи камтар дода шудааст.

Аммо ба ин нигоҳ накарда, дар охир метавон гуфт, ки нуксонҳои ҷойдошта арзиши илмӣи кори диссертатсиониро паст намесозанд ва он ба талаботи банди 31-33-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ буда, муаллифи он Давлатзода Аҳмад Ширинхуҷа дар мавзӯи «Хатари ифротгароии динӣ ба фарҳанги миллӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣи доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯи ихтисоси 6D.02.06.00. – диншиносӣ мебошад.

Тақриз дар ҷаласаи кафедраи фалсафа ва сиёсатшиносии Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Шириншоҳ Шохтемур дар таърихи 26-05-23 протоколи № 10 муҳокима ва тасдиқ гардидааст. Дар маҷлиси кафедра 16 - нафар иштирок доштанд. Натиҷаи овоздихӣ: “тарафдор” - 16 нафар; “муқобил” - нест”, “бетараф” – нест,

Раиси маҷлис:

Мудири кафедраи фалсафа
ва сиёсатшиносӣ номзади
илмҳои фалсафа, дотсент

Раҳматов У.Н.

Котиби маҷлис:

номзади илмҳои сиёсӣ, дотсент

Асомадинов М.А.

Омодасози лоиҳаи тақриз:
номзади илмҳои сиёсӣ, дотсент

Шарипов Х.Б.

Имзоҳои номзади илмҳои фалсафа, дотсент Раҳматов У.Н., номзади илмҳои сиёсӣ, дотсент Асомадинов М.А. ва номзади илмҳои сиёсӣ, дотсент Шарипов Х.Б.-ро тасдиқ менамоям.

Сардори шӯъбаи таъминоти ҳуқуқӣ ва кадрҳои Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Шириншоҳ Шохтемур Раҷабова Н.А.

Суроғаи муассиса: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, хиёбони Рудақӣ 146 Тел.: (+992-372) 24 72-07

E-mail: rectortau31@mail.ru

Сомонаи расмӣ: www.tajagroun.tj